

HET ENIGE HAAGSE BOS !

Van het dynamische verleden van het Haagse Bos (verder te noemen 'Bos') zijn heel wat stille getuigen te vinden die hier ter sprake komen. Het Huis ten Bosch is een verhaal apart en laat ik daarom hier buiten beschouwing.

Het 2,4 km lange en 0,6 km brede Bos omvat tevens Malieveld en Koekamp. Sinds 1899 is het Bos eigendom van Staatsbosbeheer.

Acte van Redemptie

In de loop der eeuwen zijn er meerdere pogingen ondernomen om het Bos te vellen. Zo had het in de Tachtigjarige Oorlog zwaar beschadigde dorp Den Haag dringend geld nodig en wilde het Hof van Holland het Bos verkopen. Maar in 1576 voorkwam Willem van Oranje dit met de 'eeuwigduurende' Acte van Redemptie, waarin staat dat het Bos altijd als bos behouden moest blijven. Sommigen menen dat het Bos zelfs nooit verkocht mag worden. Hoe het ook zij, ook in 2010 voorkwam deze Acte verkoop van het Bos wegens bezuiniging door Staatsbosbeheer.

In de vorige eeuw is er toch ernstig aan het Bos geknaagd en niet zozeer door dieren. Zo werd in 1938 het Bos doorkleefd met een dubbele autoweg tussen Scheveningen en Utrecht. Vervolgens kwam de Utrechtsebaan, die het bos scheidde van Malieveld en Koekamp. De bezetter had maling aan de Acte, kapte de helft van het bos om, groef een tankgracht en

bouwde bunkers. In 1963 heeft men bij de verbreding van de Bezuidenhoutseweg een strook van enige meters bos geveld en de Bossloot opgeschoven. Ten slotte heeft de Koningstunnel een stuk van de Koekamp afgesnoept.

Haagse Bos een afgesloten gebied

In de tijd van de stadhouders was het Bos geen openbaar wandelgebied, maar diende uitsluitend voor de jacht, het machistische tijdverdrijf van de stadhouder. Om het Bos tegen stropers en ander gespuis te beschermen werd er een complete ringgracht omheen gegraven, die nog steeds bestaat: de Princessegracht in het westen en de Bossloot aan de andere drie zijden. Het was een voor die tijd flinke vaarsloot op Delflands boezempeil. Tot 1938 kon je nog volledig om het Bos heen varen. Weinig mensen realiseren zich dit, terwijl het nog steeds goed te zien is.

Het Bos was alleen toegankelijk via elf afsluitbare bruggen, die op het kaartje zijn aangegeven: Bosbrug [1], Dierentuinbrug [2], Brug bij Bosch en Duinzicht [3], Clingendaelbrug [4], Oosterbeekbrug [5], Boschhekbrug [6], Paleisbrug [7], Laanbrug [8], Sociëteitsbrug [9], Boslaanbrug [10] en Koningsbrug [11]. De bruggen [5], [10] en [11] bestaan niet meer.

De barrières te water: Utrechtsebaan en Koningstunnel

Helaas vormen de Utrechtsebaan en de Koningstunnel

Legenda Kaartje van het Bos

1,2, ... historische toegangsbruggen
B bunker Atlantikwall
E eekhoornviaduct

G poldergemaal
HTB Huis ten Bosch
KB Koekampbrug (idee)
km antieke kilometerpaal

S geabandonneerde schutsluis
SBB werf van Staatsbosbeheer
T plek van de Tent in het Bosch

barrières in de grachtengordel: Boslaanbrug en Koningsbrug zijn verdwenen. Ter compensatie heeft men – evenwijdig aan de Boslaan – een bypass gegraven van Benoordenhout naar Bezuidenhout, waardoor de ringgracht om het bosgedeelte van het Bos weer is gesloten. Als nu nog de duiker in de Laan van NOI weer een echte brug wordt, kan Chris Schram met zijn Willemsvaart weer rond vrijwel het hele Bos varen. Bij de zuidelijke Bossloot ter hoogte van de Gerard Reijnststraat ligt nog een restant van een geabandonneerde schutsluis [S op het kaartje] tussen Bossloot en bosvijvers. Deze was in 1963 helemaal herbouwd, maar sindsdien is er nooit een vaartuij geschut.

Resten van de schutsluis bij de Bezuidenhoutseweg

Zand en veen

Het is goed te zien dat het noordelijk deel van het Bos op het hogere zand, de strandwal, ligt en het zuidelijk deel op het lage veen. Toen Willem I de troon had bestegen, vond hij dit lage deel te nat, liet de Grote Vijver graven en met de vrijgekomen grond hoogde hij het drassige bos op. Het waterpeil van de vijvers is lager dan dat van de grachtenring, zodat dit deel van het Bos eigenlijk een polder is: bij de Boslaan is een gemaaltje [G] om het Bos droog te houden.

De Leidsestraatweg

Over de hele lengte liepen er in 1712 twee doorgaande, onverharde wegen door het Bos: de Hoge Rijweg en de Lage Rijweg ofwel Kerkpad (fietspad). Vermoedelijk in opdracht van Koning Willem I werd De Hoge Rijweg tussen 1815 en 1832 verhard tot de Leidse(street)weg: de toen hypermoderne rijksweg tussen Den Haag en Haarlem. Dé Haarlemmermeer was toen nog hét Haarlemmermeer. De weg door het Bos begon bij de Bosbrug en het verdwenen Wachtje en eindigde bij Boschhek, ooit een tol. Volgen we nu het interessantere deel van de straatweg vanaf de Laan van NOI naar het oosten, dan zien we eerst aan de noordzijde één en aan de zuidzijde twee heuvels, waarin Duitse bunkers [B] schuilgaan, respectievelijk een munitie-

bergplaats, een groepsonderkomen en een keuken. Allemaal rijksmonumenten, maar er is niets van te zien. Wat verderop links vinden we nog twee gietijzeren kilometerpalen uit 1861 [km], vervaardigd door de Haagse gieterij De Prins van Oranje. Paal 2 staat ter hoogte van de Neuhuyskade en paal 3 ter hoogte van de Laan van Clingendael. Aan deze kant staan ook nog twaalf natuurstenen hectometerpalen.

Overgebleven 19e-eeuwse kilometerpalen langs de Leidsestraatweg [km]

Rechts passeren we het ‘misplaatste’ hek van het Kleine Loo, dat in 1960 moest wijken voor de nieuwe wijk Mariahoeve. Wat verder, op 100 m links van de weg is – nauwelijks te zien als je het niet weet – de laan van Oosterbeek verbost en de brug over de Bossloot verwijderd. Hier kunnen geen mensen meer de Benoordenhoutseweg oversteken. Wel eekhoorns via het kostbare ‘eek-o-duct’ [E], maar die doen dit nauwelijks: slechts vijf knaagdieren in twee jaar.

‘Eek-o-duct’ over de N44

Roomhuis Boschhek. Château Bleu

Nog iets verder rechts zien we de Résidence Château Bleu, gebouwd op de plek van Roomhuis Boschhek, ook geheten Willemsoord. Na sloop verrees hier in 1911 het Grand Hôtel Roomhuis Boschhek, een luxe hotel met speeltuin, tennis- en kegelbanen, vanaf 1923 goed bereikbaar per tram. Dit complex werd in 1938 het sprookjeskasteel ‘Château Bleu’. Helaas

moest dit in 1943 plaats maken voor een schootsveld in de Atlantikwall. Een gevelsteen (zie foto) herinnert er nog aan.

(On)toegankelijkheid van het Bos

Tijdens de jubileumbijeenkomst op 16 mei klaagde men over de gebrekkige toegankelijkheid van het Bos aan de westelijke kant. Inderdaad, door de Utrechtsebaan is die bijzonder onpraktisch. Komende vanaf de Koekampplan moeten

Gespaarde gevelsteen van Boschhek bij Résidence Château Bleu

voetgangers en fietsers een onaantrekkelijke omtrekkende beweging maken om het Bos in te komen. Een plan voorziet in een grotere overkluizing van de Utrechtsebaan bij de Malietoren, die de omtrekkende beweging iets, maar te weinig, verkleint. De Koekampbrug, die Koekampplan moet verbinden met het Bos, is een wens. De hiervoor gemaakte impressie is ridicuul, want onbefietsbaar.

Impressie van de Koekampbrug uit de Leidraad Stadsentrees. Bron: gemeente Den Haag

Horeca in en om het Bos

Het Bos is een oeroud en uniek bos. Daar moet je geen park van maken. En dat wil het bestemmingsplan ook niet.

Sommigen vinden het Bos wat saai en wensen horeca. Die is er niet meer. Voor 1943 was er het sprookjeskasteel Château Bleu, dat nog net binnen de grenzen van het Bos lag.

Gesloopt en niet meer herbouwd. De Tent in het Bos van Sociëteit De Witte 1888 – 1940 [T] was eigenlijk geen horeca-bedrijf, want uitsluitend toegankelijk voor leden. Gesloopt 1943. Aan de rand van het Bos uitspanning Overbosch aan de Bezuidenhoutseweg: gesloopt 1938. Aan de rand van landgoed Reigersbergen staat het Chalet ten Bosch, van koffietent veranderd in restaurant.

Château Bleu in 1942. Verzameling Haags Gemeentearchief

De Tent in het Bos ca 1910.

Verzameling Haags Gemeentearchief

Volgens het ontwerp-bestemmingsplan is er in het Bos geen nieuw gebouw, dus ook geen horeca toegestaan. Wel is het toegestaan ter plaatse van de werf van Staatsbosbeheer lichte horeca te vestigen en mag in het Bos op een nog niet aangewezen plek een 'zomerpaviljoen' van maximaal 100 m² en 5 m hoog komen met lichte horeca. Welke ondernemer ziet er brood in?

[Martin Snuverink, tekst en beeld, tenzij anders aangegeven](#)